

Rum for mænd? Udvikling af nye deltagelsesmuligheder i erhvervsuddannelserne
Et case- og inspirationskatalog

Thingstrup, Signe Hvid; Wulf-Andersen, Trine Østergaard

Publication date:
2015

Document Version
Også kaldet Forlagets PDF

Citation for published version (APA):
Thingstrup, S. H., & Wulf-Andersen, T. Ø. (2015). Rum for mænd? Udvikling af nye deltagelsesmuligheder i erhvervsuddannelserne: Et case- og inspirationskatalog. Roskilde Universitet.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain.
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact rucforsk@kb.dk providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

RUM FOR MÆND?

UDVIKLING AF NYE DELTAGELSESMULIGHEDER
I ERHVERVSUDDANNELSERNE

Et case- og inspirationskatalog

Signe Hvid Thingstrup & Trine Wulf-Andersen

velpro

Signe Hvid Thingstrup & Trine Wulf-Andersen
RUM FOR MÆND? Udvikling af nye deltagelsesmuligheder i erhvervsuddannelserne.
Et case- og inspirationskatalog

© VelPro (Center for Velfærd, Profession og Hverdagsliv) • Roskilde Universitet 2015

Idé: Signe Hvid Thingstrup
Layout: Vibeke Lihn
Tryk: Kopicentralen på RUC

ISBN: 978-87-7349-886-6

Der er stor politisk opmærksomhed på uddannelse og på inklusionsarbejde i forhold til uddannelse i disse år. Der bliver sat mange initiativer i værk for at få flere unge til at gennemføre en ungdomsuddannelse og en videregående uddannelse: flere unge skal ind på uddannelserne, de skal gennemføre hurtigere, og færre skal falde fra.

Mange initiativer kredser om erhvervsuddannelserne. Det diskuteres intenst, hvad der skal til – både politisk og pædagogisk – for at erhvervsuddannelserne kan løfte opgaven. Denne folder er et bidrag til dette arbejde.

Folderen trækker på erfaringer fra to projekter, der handler om at inkludere drenge og udsatte unge i uddannelse: Forskningsprojektet, *Rum for mænd? Udvikling af nye maskuliniteter og deltagelsesmuligheder i erhvervsuddannelserne (RfM)* og forsknings- og udviklingsprojektet *Unge læreprocesser i og omkring erhvervsuddannelserne, (ULE)*. Begge

projekter har fokus på erhvervsuddannelser og lokalsamfund og på unges liv og læreprocesser her.

Projekterne har særligt fokus på *køn* og på *udsathed*. Et formål med projekterne er at forstå hvilke barrierer og potentialer der findes for unges inklusion i skolen. Et andet mål er at få gode, praktiske erfaringer med, hvordan man som professionel kan støtte unge i deres uddannelse.

Projekterne er udformet som deltagerorienterede projekter. Vi har arbejdet tæt sammen med professionelle i og uden for erhvervsuddannelserne. Projekterne har trukket på de professionelles erfaringer, og de har haft fokus på at udvikle nye erfaringer og metoder, der kan bruges i den daglige praksis.

Denne folder samler nogle af disse erfaringer. Folderen præsenterer en række eksempler på, hvad man som professionel tæt på de unge kan gøre for at støtte dem. Eksemplerne stammer fra de forsøgs- og udviklingsarbejder, som de professionelle har udført i forbindelse med projekterne. Sammen med eksemplerne præsenterer vi en række gode råd fra projektgrupperne, som det kan være vigtigt at overveje, når man kaster sig ud i arbejdet med at inkludere flere unge i uddannelse.

Vi håber, at disse erfaringer kan give inspiration til arbejdet på skoler og i kommuner.

DELTAGERORIENTERET UDVIKLINGSARBEJDE

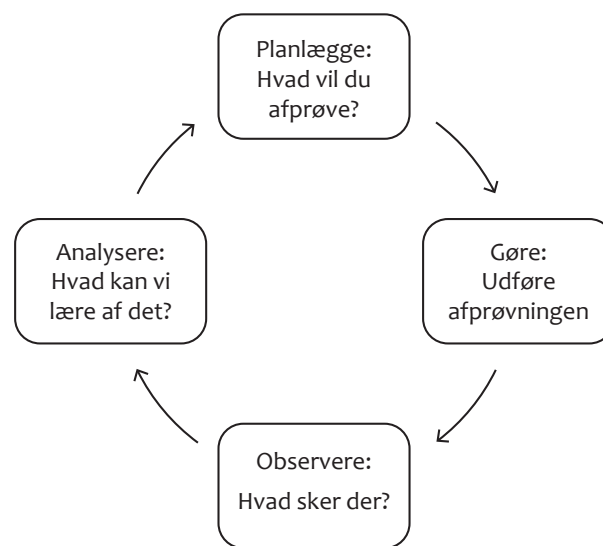
I deltagerorienteret udviklingsarbejde spiller mennesker (deltagere), som er tæt på praksis, en helt central rolle.

I dette tilfælde er deltagerne i første omgang de professionelle, dvs. lærere på erhvervsuddannelser, pædagoger, vejledere og faglige medarbejdere i de kommunale forvaltninger. Formålet med deltagerorienteret udviklingsarbejde er at trække på de erfaringer og den viden, som de professionelle har. Det beskæftiger sig med de problemer, som de professionelle oplever. Deltagerorienteringen lægger altså op til en bottom-up organisering af udviklingsarbejde.

Deltagerne er også indirekte de unge som færdes i uddannelserne, og som er dem, inklusionsarbejdet handler om. De unge har ikke på samme måde som de professionelle indgået i udviklingsarbejdet. Når vi alligevel nævner dem som deltagere er det fordi vi i projekterne hele tiden nysgerrigt spørger os selv, hvordan praksis opleves fra de unges perspektiver. Formålet med at inddrage de unges perspektiver er at få viden om deres oplevelser og erfaringer med uddannelse. Det er vigtigt for at

forstå de barrierer og potentialer, som har betydning for deres liv og skolegang. Den viden er nyttig, når de professionelle udvikler deres praksis.

Deltagerorienteret udviklingsarbejde veksler mellem at *afprøve* noget og *undersøge* noget. Arbejdet

kan inddeles i en række faser der styrker hinanden. Omdrejningspunktet er afprøvningen: et pædagogisk eksperiment inden for projektets rammer:

Faserne ser sådan ud:

Planlægge:

- Definere et fokus for arbejdet.
- Fokus har både en praktisk dimension – noget man gerne vil prøve af - og en undersøgelsesdimension – noget man gerne vil vide mere om.
- Beskrive i detaljer hvad man vil gøre.
- Beskrive hvordan man vil dokumentere eller beskrive hvad der sker.

Gøre:

- Udføre den planlagte afprøvning.
- Afprøvningen kan handle om små pædagogiske eksperimenter i praksis, ændrede samarbejdsformer, nye organiseringer af arbejdet eller andet.

Observere:

- Undersøge, hvad der sker her og nu i situationen hvor afprøvningen udføres.
- Undersøge, hvad der skete på lidt længere sigt.
- Det er vigtigt at være opmærksom på både små og store ting og på uventede ting som opstår. Det kan handle om de unges eller kollegers reaktion, men også om ny viden, man har fået.

Analysere:

- Diskutere erfaringer, både succeser og fiaskoer. Hvad fortæller de om de unge? Og hvad fortæller de om vores arbejde? Hvad kan man lære om det problem, man arbejder med?

- Nogle gange kan man lære meget af afprøvninger, som ikke lige lykkedes, fordi de kan tvinge en til at se med nye øjne på sine egne forestillinger og sin egen praksis.
- Planlægge en ny afprøvning – baseret på nye ideer og nye problemstillinger. Og så videre...

Deltagerorienteret udviklingsarbejde skaber et vigtigt rum for kollegial sparring. Her kan kolleger diskutere deres praksis med hinanden. Her kan man få nye blikke på de udfordringer, man står over for i arbejdet. Og her kan man få nye ideer til, hvordan man kan håndtere problemer. På den måde skaber deltagerorienteret udviklingsarbejde dygtige praktikere: Praktikere der har en stor viden om deres praksis og som har mange redskaber at trække på i deres arbejde.

Deltagerorienteret udviklingsarbejde er også en måde at skabe ny viden om praksis. Denne viden bygger på erfaringer og på lokale forhold. Der er oftest tale om lokal viden. Det er viden, der ikke kan generaliseres i traditionel forstand: Metoderne og erfaringer kan ikke bare overføres til andre uddannelser eller kommuner, men derfor kan man godt lære af dem andre steder. Erfaringerne kan give professionelle andre steder ny viden om deres arbejde. Og erfaringerne kan give nye ideer til arbejdet. Erfaringerne skal med andre ord tilpasses den lokale kontekst. Det er også sådan vi håber, at erfaringerne i denne folder vil blive brugt.

KØN OG UDSATHED:

DELTAGELSESMULIGHEDER I UDDANNELSE

Projekterne bag denne folder handler om at inkludere drenge og udsatte unge i uddannelse. Køn og udsathed er centrale begreber her. Men hvordan forstår vi disse begreber?

Køn som praksis og som kulturelle forestillinger. Køn er ikke noget, man er født med. Vi er ganske vist født med et biologisk køn, dvs. med kroppe, som rent fysisk er drenge- eller pigekroppe, men det er ikke vores biologiske køn der skaber vores karaktertræk, vores egenskaber eller vores behov i uddannelse. Køn er derimod produkt af vores praksisser og vores kulturelle forestillinger. Forestillinger om 'rigtige' drenge og piger former de måder, vi forstår os selv på, og de måder vi forstår og møder hinanden. Køn er også en praksis: Drenge og piger, mænd og kvinder behandles forskelligt og mødes med forskellige forventninger. Det betyder, at nogle handlinger virker mere oplagte – eller omvendt: vanskeligere – for det ene køn end det andet. Det viser sig i de måder drenge og piger, mænd og kvinder bevæger sig i uddannelsessystemet på, og det viser sig i uddannelser og arbejdsområder, som er næsten énkønnede. Det er dog ikke givet hvilken betydning køn har: Der findes forskellige praksisser og forestillinger om køn

i forskellige uddannelser. Aktørerne forhandler og kæmper om hvilke forestillinger om køn, der skal være gældende, og det kan forandre sig over tid. Det får betydning for hvem, der opfattes som problematiske eller dygtige og hvem, der passer ind.

Udsathed som relationelt. Udsathed er ikke noget, som alene er knyttet til den enkelte, og til den enkeltes psykiske eller kognitive funktioner. Udsathed kan heller ikke reduceres til at handle om social klasse eller kultur. Udsathed er derimod noget, som skabes i relation til de kontekster som unge indgår i. Udsathed er udtryk for et misforhold mellem de unge (deres kompetencer, interesser og forståelser) og konteksten (fx uddannelsens forståelser og forventninger til de unge). Udsathed er med andre ord relationel. Fordi udsathed er relationel, kan den samme unge være udsat i nogle relationer uden at være det i andre, lige som udsathed kan ændre sig over tid.

Vi forstår altså køn og udsathed som noget man *gør* og noget man *forhandler* – og ikke som noget man bare *er* eller *har*. Det betyder, at betydningen af køn og udsathed er noget der skabes på særlige måder i forskellige kontekster. Uddannelse er et af

de steder, som er med til at forme den måde køn og udsathed kommer til udtryk på. Der er fx forskellige forestillinger om 'rigtige' drenge på SOP-uddannelsen og på smedeuddannelsen. Det har betydning for, hvem der opleves som dygtig eller som problematisk. Det har betydning for hvem der har nemt ved at høre til på uddannelsen og hvem der føler sig udenfor. Og det har betydning for, hvordan elever oplever deres muligheder for at deltage i uddannelsen. Derfor handler arbejdet med køn og udsathed i uddannelse om at se på de muligheder for deltagelse, som uddannelse tilbyder.

Spørgsmål, man kan stille sig selv, når man arbejder med køn og udsathed i sin praksis:

- Hvilke syn på køn hhv. udsathed kommer indirekte til udtryk i vores praksis?
- Hvilke unge (og professionelle) har nemt ved at genkende sig selv i denne praksis? Og hvem har svært ved det?
- Hvordan er vi med til at påvirke eleverne, når vi handler sådan?
- Hvilke handlemuligheder giver det indirekte eleverne?
- Hvordan kan vi åbne for flere deltagelsesmuligheder i og uden for uddannelse?

I det følgende præsenterer vi nogle cases som viser, hvordan de lokale projekter har arbejdet med køn og udsathed. Casene bygger på de professionelles forsøgs- og udviklingsarbejde i deres egen praksis. Casene er præget af, at de er udført i forskellige kontekster og af professionelle med forskellige arbejdsområder.

Umiddelbart handler casene måske ikke om køn og sårbarhed, men om mobiltelefoner, om klasse-lokaler, elevsamtaler og andre ting. Og så handler de alligevel om køn og sårbarhed. For forsøgs- og udviklingsarbejderne handler alle sammen om at få øje på, hvilke forventninger der er til unge, og hvilke forestillinger de professionelle og deres institutioner har om unge. De handler om at undersøge, hvordan disse forestillinger er med til at skabe særlige rammer, og hvad rammerne betyder for unges mulighed for at høre til i og uden for uddannelse. Og de handler om at undersøge, hvordan institutionerne gennem små ændringer i praksis kan åbne sig, så flere unge kan høre til i uddannelse.

Som en del af arbejdet har de professionelle udforsket deres forståelser af køn og udsathed, men også deres forståelser af blandt andet uddannelse,

ungdom, læring og professionelle. De har arbejdet med at udfordre disse forståelser, og de har eksperimenteret med at lave praksisser, som byggede på andre forståelser. Alt sammen for at udvikle praksisser, som giver unge nogle flere muligheder for at høre til i uddannelse.

Gennem arbejdet er det blevet tydeligt, at køn og udsathed kommer til udtryk på mange forskellige måder i forskellige sammenhænge. Det har været inspirerende at sammenligne på tværs af institutioner. Det har givet et godt indblik i, hvordan institutioner og professionelle også er med til at forme den måde køn og udsathed kommer til udtryk på. Og dermed også har mulighed for at være med til at skabe forandring.

Casene er tænkt som inspiration til arbejdet i uddannelser og andre institutioner, der arbejder med unge. De er ikke tænkt som færdige metoder eller forløb, der kan importeres ukritisk. Derimod er de tænkt som ideer, der skal oversættes og udvikles, så de passer til de lokale forhold. På den måde udvikler ideerne sig videre, og kan være med til at give ny inspiration.

”Det der med, at der kommer nogen med et helt andet blik, det har betydet meget. Og så også det der med at høre fra andre, som har nogen udfordringer, som er fælles for os alle sammen. Folk er et andet sted. På den måde har det løftet låget for os, på en måde, som ellers ikke sker så tit. Men det er enormt svært at fastholde, oplever jeg (...) fordi den sociale virkelighed er sådan meget travl... Så man kunne sige, at jeg håber, at vi kan bruge projektet til at se os selv ude fra.

Lærer

”Der er ingen tvivl om, at landkortet inde i hjernen, det har ændret sig, bevidst eller ubevidst. I det her bliver det også dannet på en eller anden måde. Og der går noget tid, og så brygger det lidt. Det er ikke sikkert, man kan sige præcist, hvad der er sket, men et eller andet er der da sket.

Lærer

”Det var godt det der med, at man reflekterer over, hvad er det egentlig, man gør og at få det ned på skrift. Fordi at skulle fortælle det til andre, det har været en god refleksion.

Lærer

AT ARBEJDE MED INTERAKTIONEN:

LYDOPTAGELSER AF ELEVSAMTALER

Hvem var med i projektet?

Instruktører og afdelingsleder fra et praktikcenter på en erhvervsskole.

Hvad var udfordringen?

Instruktørerne oplevede, at mange af eleverne havde det svært både på skolen og uden for skolen. Instruktørerne ville gerne blive bedre til at hjælpe eleverne. Instruktørerne følte sig ikke rustet til den sociale arbejdsdimension af det faglige arbejde. De ville finde en måde at håndtere balancen mellem det faglige og det sociale i arbejdet.

Hvad var målet?

At kigge nærmere på sig selv og sin interaktion med eleverne. At blive bedre til at føre den gode samtale.

Hvad gjorde projektgruppen?

Gruppen fik en kursusdag om samtaleteknik. Derefter begyndte instruktørerne at optage samtaler med deres elever. Bagefter lyttede de samtalerne igennem med projektgruppen, dvs. med de andre instruktører og afdelingslederen. Her diskuterede gruppen samtalen: Hvad var det egentlig der ske-

te i samtalen? Hvordan kan man forstå det eleven gør og siger? Hvordan kan det jeg siger forstås (og misforstås) af eleven? Hvordan kan jeg blive bedre til at samtale?

Hvad har det resulteret i?

Instruktørerne oplever, at de er blevet mere opmærksomme på deres egen rolle i samtaler med eleverne. Instruktørerne har fået ny viden om deres elever og større forståelse for, hvad de kæmper med. De har fået flere redskaber til at håndtere vanskelige samtaler med eleverne. Projektgruppen oplever, at de er kommet tættere på hinanden og er blevet bedre til at tale med hinanden om det, der er svært i arbejdet med eleverne.

Gode råd fra projektgruppen

Spørg eleven om lov til at optage samtalen. Fortæl at det ikke handler om eleven, men om at instruktørerne gerne vil blive dygtigere. Respekter hvis eleven siger nej.

Stil åbne spørgsmål. Vær ikke bange for den pinlige tavshed. Måske er det den der giver eleven plads til at åbne sig og tale om det der er svært.

Lyt grundigt efter hvad eleven siger. Måske er eleven optaget af noget andet end du er? Det er vigtigt at give plads til at eleven kan tale om det, eleven er optaget af. Det kan være vejen til noget viden eller en løsning, du slet ikke havde tænkt på.

Projektgruppens erfaringer: Hvad kræver det at arbejde sådan?

Tid: Det tager tid at lytte samtalerne igennem. Det åbner for mange svære diskussioner, og det er vigtigt at der er tid til at tale det ordentligt igennem med kolleger.

Nysgerrighed: Det er vigtigt at være nysgerrig i forhold til eleverne. Det gælder både i selve samtalen og når man efterfølgende lytter samtalen igennem. Man kan nemt komme til at få fordomme eller sidde fast i et billede af de unge. Man skal blive ved med at spørge sig selv, hvad der ligger bag det, en elev siger eller gør.

Tillid: Det er vigtigt, at man som kolleger har tillid til hinanden. Der kan komme mange svære og

”Når vi arbejder med unge er det vigtigste værktøj os selv. Derfor bliver vi nødt til at se på os selv og den måde vi er sammen med eleverne. Vi bliver nødt til at se samtalen som et håndværk: Vi skal hele tiden udvikle og arbejde med den måde vi taler med de unge på. Vi skal bruge hinanden til at tale om, hvordan vi bliver bedre. Og vi kan ikke blive gode, hvis vi ikke gør det til et fælles projekt. Det handler ikke om den enkelte og om at lave fejlfinding, men om at hjælpe hinanden med at være nysgerrige og lytte ordentligt til det eleven siger. Det handler om at hjælpe hinanden med at lære af vores fejl. I den proces kommer det meget tæt på.

Instruktører på praktikcentret

personlige ting på bordet, og man skal turde være åbne og ærlige over for hinanden. Hvis gruppen ikke har tillid til hinanden, er det måske ikke den rigtige måde at arbejde på.

Etik: Målet er ikke at lave fejlfinding eller at hænge nogen ud. Og det handler heller ikke om kontrol. Derfor kræver det en høj grad af etik, når man går tæt på hinanden. Og det kræver at man ser det som et fælles projekt at blive dygtigere.

AT KENDE ANDRE SIDER AF SINE ELEVER:

LÆREREN PÅ BESØG I BOKSEKLUBBEN

- *Hvem var med i projektet?*
En lærer fra en erhvervsskole og en boksetræner fra den lokale bokseklub
- *Hvad var udfordringen?*
Læreren kendte kun eleverne fra skoletiden – og omvendt. Derfor oplevede læreren, at lærere og elever får et særligt (begrænset) billede af hinanden. Det kan betyde at det kan være svært for læreren at få øje på de ressourcer og potentialer, eleverne har i andre sammenhænge. Det kan derfor være svært for læreren at udnytte disse ressourcer og oversætte dem til ressourcer i undervisningen.
- *Hvad var målet?*
At møde eleverne som hele mennesker – og også vise sig selv som et helt menneske. At nuancere sin forståelse af eleverne og deres problemer. At få en bedre relation til eleverne. At få indsigt i nogle af de ressourcer, eleverne udfolder uden for skolen.
- *Hvad gjorde projektgruppen?*
Læreren tog på besøg i boksecentret, hvor flere af hans elever trænede. Han deltog i træningen sammen med eleverne og boksede også med nogle af sine egne elever. Træneren og læreren udvekslede erfaringer om eleverne og om, hvordan de arbejdede pædagogisk.
- *Hvad har det resulteret i?*
Læreren oplevede, at han så nogle nye sider af sine elever, som han kunne bygge på i sin undervisning. Læreren stillede sig i den lærendes situation, hvor han var novice og eleverne var de dygtige. Ved at vise, at han også var klar til at lære nyt, oplevede han, at han bedre kunne tale med eleverne om det at lære.
- *Gode råd fra projektgruppen*
Overvej hvordan du kan få øje på de andre sammenhænge, de unge færdes i, og de ressourcer og potentialer, der kunne gemme sig her. Måske kan du få den viden på andre måder, end ved at følge med derud.

Ikke alle elever er interesseret i at have deres lærer med i fritidsaktiviteter. Det kan der være gode grunde til. Overvej hvad det vil betyde - for eleven og for dig - hvis du går med alligevel.

Hvis du går med i de unges fritidsliv, så udvælg et sted, hvor du kan begå dig med troværdighed.

- *Projektgruppens erfaringer: Hvad kræver det at arbejde sådan?*
Samarbejde: Det kræver et godt og respektfuldt

samarbejde med de unge og mellem personer der færdes i forskellige arenaer i de unges liv. Det er ikke altid nemt at åbne sine døre for andre professionelle.

Nysgerrighed: Det er vigtigt at være nysgerrig over for det man ser, når man interesserer sig for elevens fritidsliv. Læg mærke til hvad fritidsaktiviteten tilbyder den unge, som er anderledes end det, de tilbydes i skolen. Vær undersøgende på, hvordan den unge opfører sig forskellige steder.

AT ÅBNE RUMMET:

ELEVERNE FÅR INDFLYDELSE PÅ KLASSENS REGLER

- *Hvem var med i projektet?*
Lærere fra et grundforløb på en erhvervsskole.
- *Hvad var udfordringen?*
Lærerne syntes at de brugte for meget tid på at skælde ud og irettesætte, fordi eleverne ikke overholdt skolens og klassens regler. De syntes, at de brugte energi på at blive irriteret over eleverne. Konflikterne handlede særligt om brugen af mobiltelefoner. Lærerne oplevede at eleverne ikke tog ansvar for deres skolegang, fx ved at forstyrre undervisningen med mobiltelefoner.
- *Hvad var målet?*
At reducere antallet af konflikter. At give eleverne medansvar for deres skolegang og fællesskabet i klassen. At blive klogere på hvad mobiltelefonen betød for eleverne. At finde ud af, om og hvordan mobiltelefonerne kunne bruges i undervisningen, når de tilsyneladende betyder så meget for eleverne.
- *Hvad gjorde projektgruppen?*
Eleverne blev inddelt i grupper, hvor de skulle diskutere forslag til en politik for brug af mobiltelefoner i skolen. Elevernes forslag blev bragt tilbage til klassen, hvor alle forslag blev skrevet op. Derefter stemte eleverne om forslagene. Lærerne satte ingen rammer op for udformningen af selve reglerne.
- *Hvad har det resulteret i?*
Eleverne tog ansvar for formuleringen af en god mobiltelefonpolitik som ikke generede andre. Klassen udviklede en mere hensynsfuld brug af mobiltelefoner. Eleverne tog større ansvar for deres uddannelse. De satte ord på, at de var voksne mennesker, der selv havde valgt deres uddannelse. Derfor ville de gerne tage uddannelsen alvorligt. Lærerne fik indblik i mobiltelefonens betydning for elevernes hverdag og identitet. De arbejder på at respektere og udnytte dette i undervisningen. Lærerne bruger mindre energi på at blive irriteret. Det frigiver energi til gode relationer.
- *Gode råd fra projektgruppen*
Hver enkelt klasse/hold skal være med til at de-

finere sine egne regler. Det er ikke reglerne i sig selv, der er vigtige, men processen med at beslutte reglerne.

Giv slip og giv eleverne ansvar. Stol på at de gerne vil tage ansvar for fællesskabet.

Beslut eventuelt sammen med eleverne, om der skal være en prøveperiode. Evaluer reglerne efter prøveperioden. Måske er der noget, der skal justeres.

Vær nysgerrig og brug forløbet til at lære noget om dine elever. Måske tænker de anderledes om uddannelse, venskab, mobiltelefoner eller andet. Den viden kan være vigtig i dit pædagogiske arbejde.

- *Projektgruppens erfaringer: Hvad kræver det at arbejde sådan?*
Opbakning fra kolleger: Hvis klassen har vedtaget nogle regler er det vigtigt, at klassens øvrige lærere også respekterer dem.

AT BRYDE MED INSTITUTIONERNES BLIK:

TO PROJEKTER OM ETABLERING AF SAMARBEJDE MELLEM PROFESSIONELLE

- Hvem var med i projekterne?*
I det ene projekt deltog en fastholdelseskoordinator og en studievejleder på en erhvervsskole. I det andet projekt deltog UU-vejledere og kommunale sagsbehandlere.
- Hvad var udfordringen?*
De professionelle, som skal hjælpe de unge, oplever at de taler forbi hinanden. De institutioner, de professionelle kommer fra, har de forskellige forståelser af, hvad der er godt for den unge. De ved for lidt om hinandens arbejde. Derfor risikerer indsatsen over for den unge at blive usammenhængende og tabe den unge på gulvet.
- Hvad var målet?*
At vide mere om hinandens arbejde, så det bliver nemmere at arbejde helhedsorienteret. At bryde med institutionernes blik, så det bliver nemmere at få øje på, hvad der er vigtigt for den unge.
- Hvad gjorde projektgrupperne?*
Etablerede et tættere samarbejde i hverdagen. I det ene projekt blev der oprettet et kontor på erhvervsskolen, hvor studievejleder, fastholdelseskoordinator og forskellige repræsentanter fra de omkringliggende kommuner fik kontortid nogle gange om ugen. I det andet projekt arbejdede de professionelle for at etablere en række faste, jævnlige møder på tværs af forvaltninger og institutioner, hvor de talte om de konkrete unge, de arbejdede med.
- Hvad har det resulteret i?*
Ved projektets afslutning var initiativerne påbegyndt, men ikke fuldt implementerede. Men processen satte sig spor i de professionelles arbejde. De professionelle fik større indsigt i, hvilke tilbud der eksisterer for unge. Det gjorde det nemmere at henvise unge til relevante tilbud, og det gjorde det nemmere at undgå, at unge blev sendt mange steder hen, før de fik det rigtige tilbud. De professionelle fik nemmere ved at opklare misforståelser og sikre, at indsatsen omkring unge trak i samme retning.
- Gode råd fra projektgruppen*
Indstil dig på at det tager lang tid at skabe et velfungerende samarbejde, og lad være med at

lukke de gamle tilbud ned, før de nye tilbud er oppe at køre.

Sørg for, at det så vidt muligt er en stabil gruppe af medarbejdere der bærer samarbejdet. Det er svært at fastholde en fælles forståelse og et fokus i arbejdet, når der er stor udskiftning i medarbejdergruppen.

Indstil dig på, at tværinstitutionelt samarbejde kan være politisk sprængfarligt. Det rører ved forvaltningernes kompetenceområder og selvforståelser, og derfor kan små ændringer vise sig svære at føre ud i livet.

Vær opmærksom på, at blikket på de unge er formet af de institutioner, i hver især arbejder inden for. Indstil dig derfor på, at samarbejdet på tværs af institutioner kommer til at udfordre og nuancere dit blik på de unge.

- *Projektgruppens erfaringer: Hvad kræver det at arbejde sådan?*

Støtte fra lederne: Det er svært for de mange medarbejdere skabe et godt samarbejde, hvis det er uklart, hvilke rammer de arbejder under.

En lang tidshorisont: Det er ikke sikkert, at resultaterne viser sig på kort sigt. Der er mange praktiske ting, der skal løses, og det tager lang tid at ændre institutionernes kulturer.

En stabil finansiering: Hvis samarbejdsprojektet er finansieret af projektmidler er det vigtigt, at institutionerne overvejer, hvad der skal ske når midlerne løber ud.

Refleksion: At de professionelle har tid og vilje til at se kritisk på deres egne forståelser af de unge og deres problemer. Åbenhed over for andre måder at forstå de unge og deres problemer på.

AT SKABE FÆLLESHED:

FYSISK NÆRHED MELLEML GRUNDFORLØB

- *Hvem var med i projektet?*
Lærere fra et særligt tilrettelagt grundforløb og lærere fra ordinære grundforløb på en erhvervsskole.
- *Hvad var udfordringen?*
Eleverne fra det særligt tilrettelagte grundforløb havde også timer på de ordinære grundforløb, men ifølge lærerne følte eleverne sig ikke hjemme på de ordinære grundforløb. Lærerne fra de to slags grundforløb sad i forskellige bygninger. Lærerne oplevede, at de forskellige lærergrupper forstod deres opgave forskelligt og havde svært ved at samarbejde.
- *Hvad var målet?*
At styrke samarbejdet mellem lærerne. At skabe en fælles forståelse af elevgruppen blandt lærerne. At gøre det nemt for eleverne fra det særligt tilrettelagt grundforløb at deltage i timer på de ordinære grundforløb.
- *Hvad gjorde projektgruppen?*
Involverede ledelsen tæt i udfordringerne. Gruppen arbejdede for at de to slags grundforløb skulle have lokaler ved siden af hinanden.
- *Hvad har det resulteret i?*
De to slags grundforløb har nu lokaler ved siden af hinanden, og eleverne deler bl.a. kantine på tværs af grundforløb. Lærerne samarbejder på tværs af grundforløb. Den fysiske nærhed gør det nemt at tage problemer i opløbet og giver en fornemmelse af at have en fælles hverdag. Lærerne oplever, at eleverne føler sig mere hjemme på de ordinære grundforløb og de giver udtryk for en større sammenhæng i deres uddannelse.
- *Gode råd fra projektgruppen*
Den daglige kontakt mellem afdelingerne er nødvendig for at samarbejde på tværs af grundforløb.

Eleverne skal have nogle steder hvor de kan mødes på tværs af grundforløb, fx en fælles kantine, så de oplever, at de alle hører til.

- *Projektgruppens erfaringer: Hvad kræver det at arbejde sådan?*

Fysisk nærhed: Hvis lærere og elever fra forskellige grundforløb skal arbejde sammen, skal det være nemt at komme i kontakt med hinanden om stort og småt.

Tovholdere: Det tager tid at skabe samarbejde og fælles forståelser. Der skal være nogen som har ansvaret for og tiden til at lærerne mødes, også når det er besværligt.

Pædagogisk fokus: Det skal være klart for de involverede, hvad målet med samarbejdet er. Ellers risikerer samarbejdet at drukne i praktiske ting.

AT SPØRGE TIL ELEVERNES ERFARINGER:

SPØRGESKEMA TIL ELEVERNE

- *Hvem var med i projektet?*
Lærere fra grundforløbet i SOP (Sundhed, Om-sorg, Pædagogik) på en erhvervsskole.
  - *Hvad var udfordringen?*
Lærerne gav udtryk for, at de ikke altid forstod elevernes reaktion på undervisningen. Lærerne syntes, at de havde brug for at vide mere om elevernes syn på undervisningen og om elevernes tidligere erfaringer med at gå i skole.
  - *Hvad var målet?*
At arbejde med deltagelsesmuligheder ved at spørge til elevernes tidligere skoleerfaringer. At forstå elevernes handlinger, problemer, behov og ressourcer i forhold til skolen bedre. At forstå hvordan undervisningen og lærergruppen måske skabte nogle utilsigtede problemer. Den forståelse kunne lærerne bruge til at udvikle deres undervisning og deres pædagogik.
  - *Hvad gjorde projektgruppen?*
Udformede et spørgeskema med 8 spørgsmål til eleverne. Spørgsmålene handlede alle om respekt og tillid mellem elev og lærer. Efterfølgende analyserede lærerne svarene grundigt. Efterfølgende lavede lærerne et forløb hvor de satte gang i en dialog i klassen om nogle af de temaer, som analysen pegede på.
  - *Hvad har det resulteret i?*
Lærerne har fået en større viden om deres elever og de udfordringer, de har kæmpet med i deres tidligere skolegang. Lærerne er blevet opmærksomme på, at eleverne oplever undervisningen på mange måder. Nogle af de konkrete måder, lærerne møder eleverne på, vækker for nogle elever mindelser om tidligere, dårlige skoleerfaringer. På SOP-uddannelsen er den slags forståelse også en del af elevernes faglighed. Ved at diskutere den nye viden med eleverne kan eleverne også blive dygtigere til at forstå deres kommende arbejde som professionelle.
  - *Gode råd fra projektgruppen*
Stil åbne spørgsmål, som giver eleverne mulighed for selv at beskrive deres tanker.
- Lov dine elever, at deres svar behandles fortroligt – og hold det.

Overvej hvordan du vil følge op på spørgeskemaet. Ved at spørge eleverne om deres overvejelser har du også indirekte lovet at tage dem alvorligt og måske ændre nogle ting i din praksis.

Forbered dig på, at nogle af svarene nok vil stritte i alle retninger. Der kan være mange modsattede forventninger til lærerne, og du kan ikke gøre alle tilfredse. Men derfor kan svarene godt være lærerige alligevel.

”Vi spurgte fx, 'Har du oplevet at miste respekten for en lærer?'. Svarene pegede på, at mange af eleverne havde negative skoleerfaringer. Så måske skal man ikke kun snakke om fastholdelse af elever på EUD, men i hele skolesystemet. Elevernes erfaringer trækker spor og påvirker deres mulighedsbetingelser for at tage en uddannelse.

Lærer på SOP.

- *Projektgruppens erfaringer: Hvad kræver det at arbejde sådan?*

Fokus: Det tager tid at udarbejde et godt spørgeskema og det er vigtigt, at lærerne ved hvad de vil med spørgsmålene.

Tid til analyse: Det er ikke nemt at konkludere på den slags spørgeskemaer, og det er vigtigt, at læreren har god tid til at analysere svarene – gerne sammen med en kollega.

Etik: Nogle gange fortæller elever om personlige ting i et spørgeskema. Det er vigtigt at deres tillid bliver respekteret. Derfor må svarene bearbejdes, analyseres og anonymiseres. Det må nøje overvejes, hvem resultaterne deles med og hvad de bruges til.

AT SKABE KULTUR FOR AT TALE OM DET DER ER SVÆRT:

PIGECAFE I UDSKOLINGEN

- *Hvem var med i projektet?*
Motivationskoordinator i samarbejde med LKT-lærer i folkeskolens ældste klasser.
- *Hvad var udfordringen?*
De professionelle oplevede, at mange unge tumler med problemer, som de ikke har nogen at tale med om. Det påvirker deres skolegang og deres trivsel. Dette projekt havde særligt fokus på piger.
- *Hvad var målet?*
At skabe rum for, at unge kunne tale om deres problemer med ligesindede og med voksne. At skabe et fællesskab der tog udgangspunkt i de ting, som optog de unge. At give de unge nogle redskaber til at håndtere de vanskeligheder der er knyttet til at være ung og voksen.
- *Hvad gjorde projektgruppen?*
I samarbejde med klasselærerne inviterede projektgruppen piger fra 7.-9. klasse til en pigecafe. Deltagelsen var frivillig, og det var pigerne selv, som skulle melde sig. Cafeen forløb hver anden torsdag 6 gange i alt. Møderne lå i skoletiden.

Der blev arbejdet med 1-2 temaer pr gang. Pigerne var selv med til at bestemme temaerne. Arbejdet tog udgangspunkt i Du bestemmer-metoden.

- *Hvad har det resulteret i?*
De professionelle oplevede, at de unge blev opmærksomme på, at de ikke var alene om de problemer, de stod over for. Der blev skabt nogle nye fællesskaber blandt pigerne. De unge fik nogle nye perspektiver på deres problemer og nye redskaber til at håndtere dem. De professionelle blev opmærksomme på, hvor vigtigt det er, at skolen har nogle rum, hvor de unge kan sætte dagsordenen og tale om det, der er svært.
- *Gode råd fra projektgruppen*
Vær åben over for, at det er nogle andre der melder sig, end dem du havde i tankerne. Du kan ikke forudse, hvem der har lyst til at deltage. Hold fast i, at det skal være frivilligt, hvis det skal fungere.

Spørg jer selv hvordan projektet tænker om

sin målgruppe. Overvej, hvem projektet på den måde indirekte kommer til at udelukke fra at deltage. Overvej, om I kan og vil åbne projektet for andre deltagere, hvis I laver små justeringer.

Gør det så nemt som muligt for de unge at deltage. Læg møderne i skoletiden og læg dem et sted, de nemt kan komme til og fra.

Sørg for at være flere om arbejdet. Det er vigtigt, at der er flere voksne omkring cafeerne, som hjælpes ad med at håndtere de ofte vanskelige situationer, som behandles i cafeen.

- *Projektgruppens erfaringer: Hvad kræver det at arbejde sådan?*

Fortrolighed: Lav nogle spilleregler for gruppen, så alle kan være trygge. Aftal fx at alle har tavshedspligt i forhold til det, de unge fortæller.

Frihed: At deltagerne kan få lov at arbejde sådan som de synes er meningsfuldt. Man kan ikke garantere, at der kommer et bestemt resultat ud af en pige cafe. Pige cafeen fungerede, fordi del-

tagerne fik lov at tale om det, de selv syntes var vigtigt, og fordi de havde lyst til at være med.

Samarbejde og opbakning fra skolen: Hvis arbejdet skal forankres kræver det, at skolen også overvejer, hvordan der kan skabes andre rum for det der er svært.

AT SKABE REFLEKSIONSRUM FOR PROFESSIONELLE: UDVIKLINGSVÆRKSTEDER

- *Hvem var med i projektet?*
Forskere fra Roskilde Universitet i samarbejde med professionelle fra erhvervsskoler og kommuner.
- *Hvad var udfordringen?*
Mange unge (mænd) falder fra uddannelse. Det stiller krav til professionelle om at udvikle deres praksis, hvilket igen kræver viden om komplekse problemer. Forskerne vurderede at der ofte er for lidt tid og for dårlige rammer i en travl hverdag til at man kan udvikle sin praksis og viden.
- *Hvad var målet?*
At skabe ny viden om (potentialer i) professionelles arbejde med køn og udsathed. At skabe ny viden om unge (mænds) skolegang og de problemer, de står over for. At skabe rum for de professionelle til at reflektere over egen praksis. At skabe rum for at udveksle erfaringer med andre professionelle på tværs af institutioner og kommuner. At skabe en kulturforandring omkring, hvordan man kan forstå og understøtte unges skolegang. At den udvikling, der blev sat i gang, byggede på de professionelles praktiske erfaringer.
- *Hvad gjorde projektgruppen?*
Afholdt 10 heldags udviklingsværksteder over en periode på 2 år. Værkstederne havde forskellige temaer, som forskere og professionelle besluttede i fællesskab. På værkstederne arbejdede de professionelle i delprojektgrupper. De planlagde et eksperiment - en afprøvning - i egen praksis, som de bagefter førte ud i livet. På næste værksted analyserede deltagerne afprøvningsresultaterne sammen. På værksteder præsenterede forskerne forskning (fx om køn og udsathed) som kunne give nye perspektiver på erfaringerne.
- *Hvad har det resulteret i?*
Ny viden om betingelser for professionelles arbejde med køn og udsathed. Ny viden om unge (mænds) deltagelsesmuligheder i uddannelse. De professionelle har udviklet nye blikke på deres egen praksis. De har fået nye forståelser af deres arbejde og af de unge. Det har givet flere handlemuligheder, og de professionelle har udviklet nye praksisser. De professionelle har fået stor viden om hvordan professionelle i andre institutioner og kommuner arbejder. Det har givet vigtige netværk at trække på i hverdagen.

- *Gode råd fra projektgruppen*
Saml professionelle som kan udfordre hinanden, fordi de arbejder forskelligt med de unge. Tænk også i samle professionelle, som kan udgøre et netværk for hinanden fremover.

Udpeg en tovholder for hvert delprojekt. Tovholderen er ansvarlig for kommunikationen mellem delprojektgruppen og det samlede projekt. Vedkommende sørger for at hjælpe projektgruppen med at holde fokus på delprojektet i en travl hverdag.

Sørg for at der er tydelige og ensartede rammer omkring projektet. Det skal fx være klart fra starten, hvor mange timer deltagerne skal bruge på projektet, og hvad de formelle forventninger til deltagerne er. Det giver arbejdsro til det indholdsmæssige.

- *Projektgruppens erfaringer: Hvad kræver det at arbejde sådan?*
Et fælles fokus: Deltagere fra forskellige institutioner, professioner og arbejdsområder kom-

mer ofte med forskelligt fokus. Det er det vigtigt, at der bruges tid på at skabe enighed om, hvad det fælles fokus er. Det er en forudsætning for, at de professionelle kan arbejde med forskellige delprojekter og kontekster, og stadig have mulighed for at berige hinandens arbejde.

Tid: Det tager lang tid at skabe fælles fokus og forståelse på tværs af institutioner og kommuner. Og det tager lang tid at skabe den fordybelse og refleksion som er nødvendig, hvis man for alvor vil tænke nyt. Kulturforandringer tager lang tid.

Frihed: Det kan være svært at forudsige præcist, hvad der kan komme ud af et projekt som dette. Når målet også er at skabe ny viden, skal der være en frihed til at projektgruppen bliver klogere undervejs og skifter fokus, eller kommer frem til noget, som ingen havde forudset.

Unge læreprocesser i og omkring erhvervsuddannelserne (ULE) var et forsknings- og udviklingsprojekt om unge, uddannelseskultur og ungdomskultur i sjællandske udkantsområder. Projektet blev støttet af den Europæiske Socialfond og løb i perioden 2012 – 2014.

Rum for mænd? Udvikling af nye maskuliniteter og deltagelsesmuligheder i erhvervsuddannelserne (RfM), var et forskningsprojekt om mænd og drenges deltagelse i erhvervsuddannelserne. Projektet byggede oven på ULE-projektet og bidrog med et kønsperspektiv på unges deltagelsesmuligheder i erhvervsuddannelserne. Projektet blev støttet af Ministeriet for Kirke og Ligestilling og løb i perioden 2013-2014.

Begge projekter var baseret på et samarbejde mellem Center for Erhvervsuddannelser Lolland Falster (CELF), Erhvervsuddannelsescenter Nordvestsjælland (EUCNV), Erhvervsuddannelsescenter Sjælland (EUCSJ), Lolland kommune, Holbæk Kommune og Vordingborg Kommune samt Roskilde Universitet (RUC).

Du kan læse mere om projektets fund og om baggrunden for projektet her:

Larsen, Lene & Signe Hvid Thingstrup (2013): *Rum for mænd? En vidensopsamling om drenge og mænd i uddannelse*. Center for Velfærd, Profession og Hverdagsliv. Roskilde Universitet.

Thingstrup, Signe Hvid, Lene Larsen, Trine Wulf-Andersen & Kevin Holger Mogensen (2014): *Ungdomsliv og erhvervsuddannelse. Unge billeder af livet i og uden for erhvervsuddannelserne*. Roskilde Universitet.

Larsen, Lene, Signe Hvid Thingstrup & Trine Wulf-Andersen (2014): *Rum for mænd? Tilhørsmuligheder og differentieringsprocesser i og omkring erhvervsuddannelserne*. Center for Velfærd, Profession og Hverdagsliv. Roskilde Universitet.

DEN EUROPÆISKE UNION

Den Europæiske Socialfond

Vi investerer i din fremtid

REGION
SJÆLLAND

- vi er til for dig